

Συνέδριο Δικτύου Σχολείων για την Προώθηση του Ιστορικού Γραμματισμού «Το μέλλον συνομιλεί με το παρελθόν»

8 Μαΐου 2026

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Λευκωσία
ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΩΝ
ΣΥΝΕΔΡΙΑ 3

Ημερίδα με τίτλο: «Θεωρητικές Αξίες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και Πρακτικές της Αγγλικής Αποικιοκρατίας στην Κύπρο-Ιστορικές Αντιφάσεις»

Ανδρέας Κλεάνθους, Δρ Πέτρος Κημήτρης, Χρυσόστομος Παναγή, Περιφερειακό Γυμνάσιο Κιτίου

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αποτίμηση μαθητικής ημερίδας Ιστορίας που διοργανώθηκε από το Περιφερειακό Γυμνάσιο Κιτίου, με αφορμή τη συμπλήρωση 70 χρόνων από τους απαχονισμούς αγωνιστών της ΕΟΚΑ (1956–2026). Η Ημερίδα, με τίτλο «Θεωρητικές αξίες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και πρακτικές της Αγγλικής αποικιοκρατίας στην Κύπρο- ιστορικές αντιφάσεις», στόχευσε στη σύνδεση της ιστορικής γνώσης με σύγχρονες δημοκρατικές αξίες και στον κριτικό προβληματισμό.

Η παρέμβαση βασίστηκε στις αρχές του ιστορικού γραμματισμού και στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, συνδυάζοντας τη θεωρητική προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (από τον Διαφωτισμό έως τη σύγχρονη θεσμική τους κατοχύρωση) με τη μελέτη συγκεκριμένων περιπτώσεων παραβίασής τους στην αποικιακή Κύπρο (1955–1959). Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν μαθητοκεντρικές και βιωματικές πρακτικές, όπως η δραματοποίηση και η μουσική, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των μαθητών.

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες ανέπτυξαν βασικές δεξιότητες ιστορικής σκέψης, όπως η κατανόηση της ιστορικής συνέχειας, η ανάλυση αιτιακών σχέσεων και η ιστορική ενσυναίσθηση, ενώ προβληματίστηκαν κριτικά για ζητήματα δικαιοσύνης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, διαπιστώθηκαν δυσκολίες στην κριτική ανάλυση πηγών και στη διατύπωση σύνθετων επιχειρημάτων.

Συνολικά, η Ημερίδα λειτούργησε ως αποτελεσματική διδακτική παρέμβαση, ενισχύοντας τον ιστορικό γραμματισμό, τη δημοκρατική συνείδηση και την ενεργό πολιτειότητα των μαθητών, αναδεικνύοντας παράλληλα την ανάγκη για περισσότερο χρόνο εμβάθυνσης και κριτικής επεξεργασίας.

Ιστορίες από τα ΠΕΡΑσμένα

Φρόσω Καμπάνη, Δημοτικό Σχολείο Λακατάμειας Ζ'

Πολύμνια Τομασίδου, Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο Ταμασού

Μαρία Αργυρού, Δημοτικό Σχολείο Αγκοκηπιάς

Το καλοκαίρι του 2025, το Πολιτιστικό Σωματείο esPERA, το οποίο ιδρύθηκε στο χωριό Πέρα Ορεινής πριν από τρία χρόνια, διεξήγαγε συλλογή παλαιών φωτογραφιών από τους συγχωριανούς μας με σκοπό τη δημιουργία μίας έκθεσης φωτογραφίας και την ψηφιοποίησή τους. Μέσα από τη συλλογή και την καταγραφή των φωτογραφιών αυτών έχουν προκύψει πραγματικά διαμάντια, κειμήλια μιας άλλης ζωής. Η έκθεση φωτογραφίας πραγματοποιήθηκε μέσα στο πλαίσιο του 3^{ου} Τριήμερου Φεστιβάλ Πολιτισμού Εσπερίδες 2025.

Τα παιδιά της Στ' τάξης του Περιφερειακού Δημοτικού Σχολείου Ταμασού επέλεξαν κάποιες από αυτές τις φωτογραφίες, έψαξαν για πληροφορίες, προσέγγισαν τους ανθρώπους που παραχώρησαν τις συγκεκριμένες φωτογραφίες και δημιούργησαν ψηφιακές αφηγήσεις, οι οποίες επίσης παρουσιάστηκαν στην έκθεση φωτογραφίας (δίπλα από κάθε φωτογραφία υπήρχε ένα QR code που οδηγούσε στην αντίστοιχη αφήγηση).

Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε διαδραστικό βιωματικό εργαστήριο βασισμένο σε αυθεντικές φωτογραφίες ανθρώπων του χωριού Πέρα Ορεινής με τις οποίες τα παιδιά έρχονται σε επαφή, ως μικροί ερευνητές, συγκεντρώνοντας πληροφορίες για τη ζωή στο παρελθόν μέσα από θεατρικό παιχνίδι, μελέτη πηγών, εικαστικές δημιουργίες και παραδοσιακά κυπριακά παιχνιδίσματα. Οι ενότητες του φωτογραφικού υλικού σχετίζονται με τις γεωργικές

ασχολίες, τις κοινωνικές εκδηλώσεις, τις ασχολίες των γυναικών, τις ράφταινες και τα παιδιά και το σχολείο. Μέσα από το πρόγραμμα, τα παιδιά ανακαλύπτουν πώς οι εικόνες μπορούν να «μιλήσουν» και να αφηγηθούν ιστορίες ανθρώπων, τόπων και στιγμών που χάνονται στο χρόνο. Το εργαστήριο ενισχύει τη σύνδεση με την τοπική ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά, καλλιεργώντας την παρατήρηση, τη φαντασία και τη συνεργασία μέσα από δημιουργικές και βιωματικές δραστηριότητες. Παιδιά και από τα Δημοτικά Σχολεία: Ταμασσού, Ζ' Λακατάμειας και Αγκοκηπιάς έλαβαν μέρος στο βιωματικό εργαστήριο και τις δραστηριότητές του.

Αρχαιολογία και Εκπαίδευση: εφαρμογές σύγχρονων παιδαγωγικών αρχών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Άγιος Γεώργιος Πέγεια. 10 Εκπαιδευτικά Τετράδια (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)»

Δρ Χρήστος Αργυρού, Περιφερειακό Γυμνάσιο Ξυλοφάγου,
Λεόνη Μεννογιάτη-Αργυρού, Εσπερινό Γυμνάσιο-Λύκειο Λάρνακας

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με θέμα «Άγιος Γεώργιος Πέγεια. 10 Εκπαιδευτικά Τετράδια (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο)» ετοιμάστηκε από το Ίδρυμα Αναστάσιος Γ. Λεβέντης, το Τμήμα Αρχαιοτήτων και την Ελληνική Αρχαιολογική Αποστολή, με στόχο την εκπαιδευτική αξιοποίηση του αρχαιολογικού χώρου του Αγίου Γεωργίου Πέγειας που βρίσκεται στο ακρωτήριο Δρέπανον στην Πάφο, ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν πτυχές του υλικού πολιτισμού της Πρωτοβυζαντινής περιόδου και να εξοικειωθούν με εκπαιδευτικές εκδρομές και επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους.

Έχει τη μορφή κασετίνας η οποία περιέχει τα δέκα εκπαιδευτικά τετράδια, Εγχειρίδιο του Εκπαιδευτικού και τον Οδηγό του αρχαιολογικού χώρου Αγίου Γεωργίου Πέγειας.

Τα 10 Εκπαιδευτικά Τετράδια διασυνδέονται με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της Δημοτικής, Μέσης Γενικής και Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και συμβάλλουν στην επίτευξη των δεικτών επιτυχίας και επάρκειας συγκεκριμένων ενοτήτων από γνωστικά αντικείμενα, όπως η Ιστορία, τα Μαθηματικά, οι Φυσικές Επιστήμες, η Βιολογία, οι Εικαστικές και οι Γραφικές Τέχνες. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται προσεγγίζουν διαθεματικά τα μνημεία και το φυσικό περιβάλλον του Αγίου Γεωργίου Πέγειας.

Τα 10 Εκπαιδευτικά Τετράδια καλύπτουν 6 διαφορετικές θεματικές (Εισαγωγή στον αρχαιολογικό χώρο και τον ιστορικό χρόνο, Βασιλική Α', ψηφιδωτός διάκοσμος, μαρμάρيني κίονες και γλυπτός διάκοσμος, καθημερινή ζωή: λουτρώνας και πανδοχείο, φυσικό περιβάλλον ακρωτηρίου Δρέπανον).

Οι δραστηριότητες των Τετραδίων υπηρετούν ποικίλους παιδαγωγικούς στόχους: συμβάλλουν στην ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών/μαθητριών, συντείνουν στη γλωσσική τους καλλιέργεια και οδηγούν στην απόκτηση κι εμπέδωση, μέσα από τη δυνατότητα της βιωματικής προσέγγισης που προσφέρει ο αρχαιολογικός χώρος, ιστορικών, αρχαιολογικών, μαθηματικών, φυσιολογικών και άλλων γνώσεων.

Επιπλέον, οι μαθητές αναπτύσσουν σημαντικές δεξιότητες, όπως η τοποθέτηση μνημείων και αρχαιολογικών ευρημάτων στον ιστορικό χρόνο, ο προσανατολισμός, η ανάγνωση αρχιτεκτονικών κατόψεων τοπογραφικών σχεδίων, η παρατήρηση, η περιγραφή, η ανάλυση και σύνθεση οπτικών και λεκτικών πληροφοριών, η ερμηνεία της λειτουργίας των εκκλησιαστικών και κοσμικών κτηρίων του αρχαιολογικού χώρου και της χρήσης των αρχαιολογικών ευρημάτων κ.άλ.

Οι δραστηριότητες χαρακτηρίζονται πολλές φορές από ένα παιγνιώδες ύφος, το οποίο ενισχύεται από τη γραφιστική επιμέλεια των τετραδίων. Ο διάλογος των κειμένων με σημαντικό αριθμό ποικίλων εικονιστικών στοιχείων, όπως φωτογραφίες, τοπογραφικά σχέδια, κατόψεις, σκίτσα, πίνακες και άλλα γραφιστικά οπτικά στοιχεία, συντελεί στην πολυτροπικότητα των Τετραδίων. Όλα αυτά τα εικονιστικά στοιχεία διακοσμούν τις σελίδες, λειτουργούν επεξηγηματικά, αλλά κυρίως έχουν αυτονομία και λειτουργικό ρόλο στην επαφή του μαθητή με τον αρχαιολογικό χώρο. Η πολυτροπικότητα των Τετραδίων ενισχύεται με την ένταξη στις σελίδες τους καλλιτεχνικών έργων των εικαστικών και εκπαιδευτικών Ρήνου Στεφανή και Suzan Vargas.

Οι πολύχρωμες σελίδες, γεμάτες δημιουργικές δραστηριότητες καθιστούν τα τετράδια ελκυστικά για τους μαθητές και συμβάλλουν στους στόχους της εκπαιδευτικής επίσκεψης στον αρχαιολογικό χώρο που είναι η επαφή με τις αρχαιότητες και η σύνδεση με το ιστορικό παρελθόν, η χαρά της ανακάλυψης, της μάθησης και η έκφραση δημιουργικότητας και φαντασίας.

Ξεκλειδώνοντας το παρελθόν: από το escape room μέσω Genially στο Κυπριακό Μουσείο, στην επιτόπια εξερεύνηση του Μουσείου Ιδαλίου και της ακρόπολής του με τη χρήση Actionbound

Κλειώ Φλουρέντζου, Δημοτικό Σχολείο Ιδαλίου Γ΄

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον ρόλο της ψηφιακής τεχνολογίας στη μουσειακή εκπαίδευση, με έμφαση στη χρήση των ψηφιακών εφαρμογών Genially και Actionbound ως εργαλείων σχεδιασμού διαδραστικών εκπαιδευτικών εμπειριών, με στόχο την καλλιέργεια του Ιστορικού Γραμματισμού. Στόχος της παρουσίασης είναι να αναδειχθούν οι δυνατότητές τους για τη δημιουργία πολυτροπικού και συμμετοχικού εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο ενισχύει την ενεργό εμπλοκή των μαθητών/μαθητριών με τα εκθέματα μουσείων και αρχαιολογικών χώρων.

Η προφορική μαρτυρία ως πηγή στη διδακτική της Ιστορίας

Αντρη Χαραλάμπους Ζένιου, Περιφερειακό Λύκειο Λιβαδιών

Η αξιοποίηση πηγών στο μάθημα της Ιστορίας αποτελεί βασικό διδακτικό μέσο για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και του ιστορικού γραμματισμού. Ιδιαίτερα η αξιοποίηση της προφορικής μαρτυρίας ως πρωτογενούς πηγής αποτελεί ισχυρό παιδαγωγικό εργαλείο στη διδακτική της Ιστορίας, καθώς ενισχύει τη βιωματική προσέγγιση, την ενεργή μάθηση και την ιστορική ενσυναίσθηση, ενώ παράλληλα οδηγεί στην κατανόηση της πολυπλοκότητας των ιστορικών φαινομένων. Οι μαθητές/μαθήτριες γίνονται ο διάυλος ανάδειξης πρωτογενών ιστορικών πηγών, αφού προσεγγίζουν το παρελθόν μέσα από τη φωνή ανθρώπων που το βίωσαν -αλλά χωρίς να είναι πρωταγωνιστές- και φωτίζουν πλευρές του γεγονότος που δεν καταγράφηκαν σε κανένα ιστορικό βιβλίο.

Η εισήγηση εστιάζει ουσιαστικά στον παιδαγωγικό ρόλο της προφορικής μαρτυρίας κατά τη διδασκαλία της Ιστορίας και προτείνει τρόπους αξιοποίησης των αρχών της Προφορικής Ιστορίας σε δραστηριότητες που προάγουν την κριτική ανάλυση, την έρευνα, τη σύνθεση και τη συσχέτιση του παρελθόντος με το παρόν. Τα παραδείγματα που παρουσιάζονται στην εισήγηση εφαρμόστηκαν στη σχολική πράξη και ανέδειξαν ότι μέσα από την επαφή των μαθητών/μαθητριών με την προφορική μαρτυρία επιτυγχάνεται η προσωπική τους σύνδεση με την ιστορική γνώση, προωθείται η βιωματική προσέγγιση και καλλιεργούνται δεξιότητες οι οποίες δύσκολα μπορούν να καλλιεργηθούν στο πλαίσιο μιας σχολικής αίθουσας.

Το κουτί της Παράδοσης

Μιράντα Ευτυχίου, Νηπιαγωγείο Λατσιών Α΄

Το σχέδιο αποτελεί μια εις βάθος προσέγγιση τόσο της υλικής όσο και της άυλης κυπριακής κληρονομιάς σε παιδιά της Προσχολικής Εκπαίδευσης. Μέσω στρατηγικών όπως η παρατήρηση, η άμεση εμπλοκή και η άτυπη μάθηση, τα παιδιά συνδέθηκαν με τις πολιτισμικές και ιστορικές τους ρίζες.

Με αφορμή το έργο του Μιχαήλ Κάσιαλου «Ο γάμος», 75 παιδιά, συνεργάστηκαν με τους γονείς τους για να δημιουργήσουν «το κουτί της παράδοσης». Αρχικά, διακόσμησαν το ξύλινο κουτί με την παραδοσιακή τέχνη του ψηφιδωτού. Στη συνέχεια τοποθέτησαν μικρά, παραδοσιακά κυρίως αντικείμενα, μέσα στο κουτί μαζί με επεξηγηματικές σημειώσεις. Αυτή η παιγνιώδης προσέγγιση επέτρεψε σε όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους, να εξερευνήσουν ένα σημαντικό μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς.

Σε όλο το έργο εφαρμόστηκαν με συνέπεια πέντε στρατηγικά χαρακτηριστικά: συζήτηση, επιτόπια εργασία, έρευνα, αναπαράσταση, έκθεση-παρουσίαση. Η φιλοσοφία του στηρίχθηκε σε διεθνή βιβλιογραφία και ειδικά στη διαπίστωση ότι: 'Just because students are of a culture does not mean that they know much about it' (Wigginton 1992, cited in Walker 2001:251).

Μέσα από τις δράσεις προσφέρθηκαν ευκαιρίες ώστε να οικοδομηθούν σχέσεις με την τοπική κοινωνία και να αναπτυχθούν στάσεις που σχετίζονται με την πολιτότητα. Περιστράφηκαν κυρίως γύρω από τον Εικαστικό και τον Κοινωνικό Τομέα. Στον Εικαστικό τομέα, η οργάνωση περιεχομένου επικεντρώθηκε σε τέσσερις ενότητες:

1. Εμπειρίες με Υλικά και Ιδέες
2. Εξοικείωση με τις κατάλληλες απεικονιστικές πρακτικές
3. Αλληλεπίδραση με έργα τέχνης και άλλα περιβαλλοντικά ερεθίσματα
4. Επικοινωνία μέσω οπτικής δημιουργίας.

Στον Κοινωνικό Τομέα, ιδιαίτερα στην ενότητα που αφορά Κοινωνικό και Πολιτικό Περιεχόμενο, το έργο ενθάρρυνε κάθε παιδί να προτείνει τρόπους μάθησης για το παρελθόν. Αυτό περιλάμβανε την εξερεύνηση διαφόρων πηγών, όπως αντικείμενα, φωτογραφίες, κτίρια, ρούχα, οπτικοακουστικό υλικό, χορούς, τρόφιμα, κεντήματα και άλλα. Συμπερασματικά, το έργο υλοποίησε με επιτυχία τον στόχο του για γνωριμία με την κυπριακή παράδοση τόσο από τα μικρά παιδιά όσο και από τους γονείς τους.

Από το Μουσείο... στο Σχολείο, μιτά της τζόγιας πηαίνοντα: καλλιέργεια ιστορικού γραμματισμού στην τάξη με εργαλείο το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Η Μουσειοβαλίτσα της Αικατερίνης Κορνάρο»

Λεόνη Μεννογιάτη-Αργυρού, Εσπερινό Γυμνάσιο-Λύκειο Λάρνακας

Άντρη Χαραλάμπους-Ζένιου, Περιφερειακό Λύκειο Λιβαδιών

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Η Μουσειοβαλίτσα της Αικατερίνης Κορνάρο» δημιουργήθηκε από το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας και τροποποιήθηκε στην τελική του μορφή μέσα από δημιουργικές συναντήσεις, πιλοτική εφαρμογή διδασκαλίας και βάσει εισηγήσεων που προέκυψαν από τη γόνιμη συνεργασία του Μουσείου με το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΑΝ).

Το εκπαιδευτικό Πρόγραμμα έχει τη μορφή φορητού εκπαιδευτικού πακέτου, που περιέχει υλικό σχετικά με τη ζωή της Αικατερίνης Κορνάρο, δομημένο σε θεματικές ενότητες και διαμορφωμένο σε παιγνιώδεις δραστηριότητες. Στόχος κοινός του Λεβέντειου Μουσείου και του ΥΠΑΝ, η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης και η προώθηση της μουσειακής αγωγής παίρνει μορφή σε ένα εύχρηστο εκπαιδευτικό εργαλείο, το οποίο συνδυάζει τη δυνατότητα εύκολης μεταφοράς τμήματος αίθουσας μουσείου μέσα σε σχολικές αίθουσες διδασκαλίας και την παρουσίαση ιστορικού και αρχαιολογικού υλικού με εύληπτο και ευχάριστο τρόπο.

Το Πρόγραμμα, που εφαρμόστηκε πιλοτικά στη Μέση Εκπαίδευση τον Μάιο του 2022, ταξιδεύει από το 2023 σε εκπαιδευτήρια όλης της Κύπρου.

Η ανακοίνωση εκκινεί με εισαγωγή από την Άντρη Χαραλάμπους-Ζένιου, εκπαιδευτικό Φιλολογικών Μαθημάτων και μέλος της ΟΑΠ Ιστορίας Μέσης Εκπαίδευσης, αναφορικά με το Πρόγραμμα που προέκυψε από την κοινή δράση Υπουργείου και Μουσείου. Την εμπειρία από την πιλοτική εφαρμογή του και τρόπους αξιοποίησης της Μουσειοβαλίτσας για την καλλιέργεια ιστορικού γραμματισμού στη Δημοτική και Μέση Εκπαίδευση παρουσιάζει η Λεόνη Μεννογιάτη-Αργυρού, εκπαιδευτικός Φιλολογικών Μαθημάτων.